

Треба сказати, що політичні уподобання романіста є доволі критичними: провідною є думка, що саме від уряду залежить доля його громадян.

Отже, можна сказати, що експериментальність роману Гео Шкурупія «Міс Андрієна» полягає насамперед у використанні новаторських композиційних прийомів (фрагментарність, акцент на подіях, обмежений відрізок часу), репортажності та монтажності викладу нарративу, застосуванні інноваційних мовних конструкцій тощо.

Як підсумок зазначимо, що романи «Чорний Ангел» Слісаренка, «Жанна-батальйонерка» й «Міс Адрієна» Гео Шкурупія, «Місто» Підмогильного збагатили українську літературу новими жанровими моделями. Осмислюючи традиції української прози та експериментуючи з жанрами, письменники інтегрують роман в європейський літературний контекст.

Література:

1. Бернадська Н. Романи Валер'яна Підмогильного : традиції і новаторські пошуки / Ніна Бернадські // Українська мова та література. — 2004. — № 48. — С. 20–23.
2. Бернадська Н. Український роман : теоретичні проблеми і жанрова еволюція / Ніна Бернадська. — К. : Академвидав, 2004. — 366 с.
3. Данькевич Ю. Художня проза Гео Шкурупія : проблеми поетики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Ю. Данькевич. — Х., 2008. — 20 с.
4. Підмогильний В. Місто / Валер'ян Підмогильний. — К. : Молодь, 1989. — 448 с.
5. Сенік Л. Роман опору: Український роман 20-х років : проблема національної ідентичності / Любомир Сенік. — Л. : Академічний Експрес, 2002. — 239 с.
6. Слісаренко О. Чорний ангел / Олекса Слісаренко. — К. : Дніпро, 1990. — 557 с.
7. Часопросторовий вимір роману О. Слісаренка «Чорний ангел»: вираження авторської концепції світу / Ю. М. Безхутрий, Т. А. Шеховцова, З. С. Голубєва [та ін.] // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. — 2005. — Вип. 43. — С. 138–142.
8. Шкурупій Г. Жанна-батальйонерка / Гео Шкурупій // Життя й революція. — 1929. — № 4. — С. 5–47.
9. Шкурупій Г. Міс Адрієна / Гео Шкурупій. — Х. : Радянська література, 1934. — 64 с.

Ukrainian Novel of the «Executed Renaissance» Epoch: Genre Aspect

The article deals with the genre models of Ukrainian novel from the 20's–30's of the XX century. The author analyzes the works by O. Slisarenko, V. Pidmohylny, G. Shkurupii.

УДК 821.161.2-3.09"1920/1930"

Віктор Іщенко (Київ)

СУЧАСНА РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ВАЛЕР'ЯНА ПОЛІЩУКА

Дискурсія авангардизму в українській літературі поступово здобувається на активну рецепцію. Дедалі частіше дослідники зосереджують увагу на творчому доробкові тих письменників, чиє ім'я довгий час залишалось незаслужено забутим. Сконцентрувавши літературознавчу оптику на ключових текстах сучасної рецепції письменників-авангардистів, можна побачити стан розробки проблеми та виділити основні дослідницькі інтенції. А це дасть змогу зрозуміти перспективи наступних шукань у царині літературознавчого вивчення українського авангардизму.

Творчість Валер'яна Поліщука поки залишається радше об'єктом історико-літературних праць, які не виходять за рамки описовості, і антологій, де ім'я письменника міститься в загальному переліку серед інших. Рідше творчий набуток лідера харківського «Авангарду» потрапляє до сфери теоретичних досліджень, особливо концептуальних. Однак очевидним є те,

що творча особистість В.Поліщука, надзвичайно активного і оригінального поета 1920-х років, автора теоретико-методологічних робіт з теорії вірша, різноспрямованих культурних студій, літературно-критичних виступів, а також його маніфестографія, вимагають серйозного наукового вивчення.

Попри посмертну політичну реабілітацію В. Поліщука 1962 року, його «літературна реабілітація», за висловом Р. Мельниківа [7, с. 125], ще не відбулася. Питання «прочитаності» цього письменника для українського літературознавства залишається досі відкритим. І це — не зважаючи на часту фіксацію поетової присутності «від вузівських курсів історії літератури до різноманітних довідників та покажчиків» [7, с. 125].

Рецепція ролі та місця Валер'яна Поліщука в українській літературі 20–30-х років ХХ століття є наслідком закономірного процесу подолання стереотипності поглядів на радянський літературний дискурс. З одного боку, пролетарсько-комуністичний дискурс літератури здобуває все більшу увагу (роботи В. Хархун, О. Сінченка, О. Омельчук), з іншого — досить чіпкою є інерція до несвідомого ототожнення цього дискурсу з історичними і культурними втратами радянської доби для української культури. Це призводить до того, що агенти літературного поля і їхня продукція постають у неоднозначній перспективі. Говорячи про парадигми рецепції «советського» минулого, В. Хархун вказує на необхідність зіставлення українського рецепційного проекту з відповідними проектами пострадянського простору, «зараженого комуністичним минулим». Дослідниця зазначає важливість врахування досвіду західноєвропейських країн, де «до поняття «комунізм» ставлення шанобливе», і одночасного орієнтування на створення національної альтернативної моделі історії, що «оприявнюється в советському, бо з нього виростає і йому протистоїть» [13, с. 179]. В. Хархун застерігає від небезпеки «мимовільного викривлення» історичного дзеркала в намаганнях України дистанціюватися від радянського минулого. Долання цієї тенденції сприяє зміні координат досліджень літератури, зокрема періоду першої третини ХХ століття, схиляючи науковців до переформатування літературознавчої оптики, включаючи до арсеналу нові методології.

Історію рецепції творчості В. Поліщука можемо поділити на три частини, — за хронологічним критерієм. До першого періоду належать роботи літературних критиків, науковців, укладачів хрестоматій, колег-письменників, тобто йдеться про 1920–1930-ті роки, і цей період можемо назвати «прижиттєвим». У цей час про В. Поліщука написано дуже багато, адже він був не лише відомим письменником і критиком, а й виступав ініціатором літературних дискусій, навмисне провокував мистецьке середовище, стаючи, відповідно, учасником суперечок і об'єктом негативної критики.

Другий період рецепції — це радянська доба, а точніше — відлік часу, який розпочинається 1962 роком. Письменника В.Поліщука реабілітували, і про нього почали з'являтися окремі публікації. До цього періоду належать обережні і часто прикрі спроби говорити про письменника, наприклад, замітки в газетах з приводу дня народження. Також в радянський час було укладено кілька збірок «вибраного» зачинателя радянської «ленініани» (В. Поліщук був першим радянським автором, який написав поему про Леніна). Тут варто згадати розвідки С. Крижанівського, Є. Шморгуна, З. Суходуба, які своїми дослідженнями прагнули повернути втрачене ім'я письменника.

Третім періодом є сучасний етап, і відзначається він активністю науковців й окремих ентузіастів щодо прочитання та інтерпретування несправедливо забутого спадку письменника.

Вивчення сучасної рецепції письменника дає змогу зрозуміти дійсний стан діалогу між сучасним і минулим, а також побачити, як сучасні трактування формують візію літератури першої чверті ХХ століття. Також це допоможе вивчити основні акценти в рецепції творчості В. Поліщука, зокрема, — з'ясувати, чи не хибують сучасні роботи на інерційність, отриману в спадок із «прижиттєвих» та радянських розвідок про письменника. Підстави для такого сумніву не є випадковими, оскільки вже перший період рецепції був позначений тенденцією, відповідно до якої художня вартість Поліщуківих творів відступила на другий план перед не завжди справедливими оцінками Поліщука-громадянина; а другий період рецепції характеризувався вибіркоким висвітленням творчої долі письменника, обминанням «незручних» тем і проблем літературного процесу, пов'язаних з діяльністю В.Поліщука. Оскільки історична постать цього письменника позбувається потроху ідеологічних нашарувань, сучасний дослідник опиняється

в ситуації, коли складна та суперечлива біографія письменника дедалі менше заважатиме науковій рецепції та адекватному, незаангажованому прочитанню художнього доробку.

У цій статті аналізуватимуться новітні дослідження про В. Поліщука (від 1987 до 2014 року).

За початок третього періоду рецепції взято рік проведення в Рівному першої (і поки що єдиної) наукової конференції, присвяченої В. Поліщуку. Підсумком конференції став вихід збірника матеріалів під назвою «Тези доповідей і повідомлень республіканських літературних читань «Літературний процес на Україні 20–30-х років і творчість В. Поліщука».

Ця подія, приурочена до 90-річчя з дня народження письменника, засвідчила існування неабиякого інтересу до його творчості. Доповіді учасників (як видно із текстів збірника) в основному стосувались біографії, художніх образів, провідних мотивів, ідейної та проблемної «вписаності» художньої спадщини В. Поліщука в контекст радянської літератури 20-30-х років ХХ століття. Ця конференція прикметна насамперед тим, що на ній було висловлено думку про те, що соціологічний підхід радянського штибу до оцінки літературних фактів та явищ минулого уже віджив себе. Відповідно — накресливались перспективи появи нових підходів до оцінки та інтерпретації неоднозначних явищ в літературі. Наприклад, Г. Вервес, визначаючи пріоритетним «конкретно-історичний підхід до такого складного і неоднорідного явища, яким був авангардизм 1920-30-х рр.», наголошує на необхідності «всесторонньо і об'єктивно дослідити творчість представників цього напрямку» [6, с. 5]. Водночас дослідник визнає необхідність ревізії поглядів на «відношення до літератури соціалістичного реалізму так зв. лівих літературних течій», аргументуючи це тим, що «відійшли в минуле спроби вульгарно-соціологічного тлумачення ролі авангардистських груп і течій в загальному процесі розвитку революційних літератур» [6, с. 5]. Г. Вервес вписує творчість В. Поліщука у контекст слов'янського авангардизму і пропонує оцінювати її саме в такому інтернаціональному ключі. Конференція довела, що творчість авангардистів змушує дослідників шукати шляхи інтерпретації художніх аспектів, які раніше не бралися до уваги чи оминалися. Так, В. Громова і М. Сулима розглядають формальні аспекти творчості письменника. В. Громова визнає за Поліщуком новаторство форми і, що важливо, вказує на концептуальну складову теоретичних напрацювань письменника, які відігравали важливу роль в його поетичній практиці. М. Сулима говорить про Поліщука як про теоретика і «запроваджувача» нової ритміко-поетичної форми — верлібру. Дослідник залучає широкий теоретико-методологічний контекст (праці ОПОЯЗ-зівців, а також Ш. Вільдрака, Ж. Дюамеля, В. Брюсова), аналізуючи як самі вірші письменника, так і «міру впливу теорії В. Поліщука на подальший розвиток і удосконалення українського верлібру» [6, с. 47]. Прикметно, що учений досліджує тексти В. Поліщука, зіставляючи його вірші до 1926 року і після, коли були написані й опубліковані основні теоретичні міркування лідера авангардистів щодо природи вірша і поетичної мови.

1987 року виходить стаття Ю. Коваліва про В. Поліщука у академічному журналі «Радянське літературознавство» [4], а також чергове видання вибраних творів у видавництві «Дніпро» [11].

Сучасні дослідники ще з кінця 80-х років минулого століття визнають, що творчий доробок і сама історична постать лідера харківських авангардистів потребують ревізії, «грунтового перегляду усталеної, не завжди справедливої, думки про письменника» [4, с. 22.]. На думку Ю. Коваліва, повноформатне незаангажоване прочитання творчого спадку письменника призведе до нівеляції стереотипності у сприйнятті його творчості. Науковець вважає, що будь-яка упередженість до В. Поліщука легко спростовується «як його творами, значно і значно багатшими від програм обстоюваного ним «динамічного конструктивізму», так і архівними документами [...], що зберігаються у фондах відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка» [4, с. 22.].

Як зазначають автори академічної «Історії української літератури ХХ ст.», «мистецька позиція В. Поліщука досить неоднозначна, невіддільна од драматичного літературно-художнього контексту 20-х років, перейнята «симптомами» авангардизму, художнього етикету, якого він постійно дотримувався, вважаючи себе «революціонером» у поезії, де зрікаються традицій в ім'я творення абсолютно нових якостей» [3, с. 300]. Очевидно, таке формулювання — (мистецька позиція) «невіддільна від драматичного літературно-художнього процесу 20-х років» — дає

змогу авторам, з одного боку, не лишити поза увагою досить помітну постать Поліщука в літературі початку ХХ століття, з легкістю вписуючи її в історико-літературний контекст, а з другого, — засвідчує складність критичної рецепції та інтерпретації. Ця проблематичність зумовлюється тим, що лідер харківського «Авангарду» свідомо створює образ максимально непізнаного (хоча й підкреслює та демонструє свою «включеність» у літературний процес) та загадкового (хоча його твори видавались його сучасникам тривіальними образно та поверхневими тематично), власне — неоднозначного письменника.

До столітнього ювілею В. Поліщука у 1997 році виходить одразу три книги, що повернули читачам велику частину архівних та досі неопублікованих матеріалів. Зусиллями письменника та літературного критика З. Суходуба упорядковано тексти для двох з них — «Коли жити — гордо жити!» [12] та «Блажен, хто може горіти...» [10]. Книги побачили світ у Рівному. У цих виданнях вміщені: художня спадщина письменника (щоденникові записи, деякі з літературних маніфестів, критичних статей), документальні свідчення колег, друзів, рідних В. Поліщука, спогади і вірші з присвятами. Книжка українського письменника, науковця, що проживає у Москві, В. Крикуненка під назвою «Філософ з головою хлопчика» [5] уперше представила широкому читацькому загалові архіви, дбало збережені родиною письменника, що в часи сталінських репресій виїхала до Москви. У книзі зібрано автобіографічні матеріали, щоденникові нотатки, вірші з двох рукописних збірок, а також оприлюднено протоколи слідства, що закінчилось смертним вирокком. Ці три видання вперше після забуття письменника представили читачеві приватні документи В. Поліщука.

У монографії «Національні шляхи поетичного модерну...» 2001 року В. Моренець розглядає теоретичні візії В. Поліщука в авангардистському дискурсі, щоправда, вводячи в текст лише поодинокі висловлювання поета, які дослідник радше використовує для коригування антитетичності чи контрапунктовості власних гіпотез. Однак, важливо те, що В. Моренець реабілітує авангардистське ім'я і статус письменника, позбавляючи рецепцію оцінної суб'єктивності та бажання «об'єктивно» прописувати історію літератури: «Міркування В. Поліщука про авангард типово «авангардистські» і належать своєму часові» [8, с. 145]. Заслуга В. Моренця також у тому, що він розглядає передовсім теоретичне рихтвання «авангардної» сутності письменника і аналізує його міркування згідно із власне авангардними засадами творчості. Водночас варто сказати, що риторика дослідника позбавлена упередженості та заангажованості.

О. Ільницький у своєму дослідженні «Український футуризм» [2] (видана в Україні 2003 року), інвазивний за своїм характером і стилем письма для вітчизняного літературознавства, про В. Поліщука говорить у контексті порівнянь його творчих і теоретичних пошуків з поетами-футуристами, а також у зв'язку з літературним скандалом, що розгорнувся навколо засудження «Літературним ярмарком» діяльності групи «Авангард». В. Поліщук згадується також у процесі реконструкції науковцем публічних дискусій, що були напрочуд поширеними у 20–30-ті роки минулого століття.

Досить вдалою спробою концептуалізації основних рис творчості В. Поліщука є розвідка А. Білої «Літературний авангард. Пошуки, стильові напрямки», 2006 року [1]. Розділ, присвячений реконструкції теоретичних концепцій і характеристиці особливостей поезики В. Поліщука, називається «Конструктивізм з людським обличчям», що увиразнює інтенцію авторки до репрезентації контроверсійного й амбівалентного характеру творчості письменника. Аналізуючи конструктивізм як естетичний напрям, А. Біла звертає увагу на особливості його українського інваріанту і згадує, що, окрім конструктивного динамізму/спіралізму В. Поліщука, були ще конструктивістські риси у творчості М. Йогансена. Якраз оригінальність в цьому контексті Поліщуківської теоретичної концепції полягає в консолідації «анти-мистецьких» засад конструктивізму та постійного апелювання письменника до основ життя, яке він пояснював як «процес динамічних змін в органіці». Дослідниця аналізує літературну рецепцію письменника і дає кілька власних характеристик творчій індивідуальності митця, вказуючи на окремі риси характеру митця, що проявлялись у творчості: зацікавлення сексуальною складовою життя людини, літературний ексгібіціонізм, формування образу генія. Тому А. Біла пропонує оцінювати творчість письменника з допомогою психоаналітичних концепцій, зокрема фрейдизму.

Канадський славіст, професор М. Шкандрій у монографії, присвяченій окремим сюжетам літературної дискусії 1920-х років, під назвою «Модерністи, марксистки і нація» (2006) не оминає колізії літературних перипетій, де фігурує В. Поліщук. Зокрема, науковець слушно нагадує про стосунок К. Малевича до харківського часопису «Авангард», редагованого В. Поліщуком: «Малевич долучився до дискусії про українське мистецтво «Архітектура, станкове малярство та скульптура» в Поліщуківому конструктивістському журналі «Авангард» [15, с. 229]. Далі М. Шкандрій вказує на генезу конструктивізму, на зв'язок Поліщука і його групи «Авангард» з російськими митцями. Важливими у монографії є три акценти, що їх робить професор М. Шкандрій, пишучи про український варіант конструктивізму і його лідера. Перший — науковець говорить про націоналістичний характер Поліщуківих публікацій, що стосувались майбутнього розвитку української культури. Дослідник вважає, що «ранні статті Поліщука беруть не стільки від конструктивізму, як від українського націоналізму», адже письменника «обурювало, що українська культура, продукт сорокамільйонної нації, досі відстала й провінційна» [15, с. 233]. Те, що М. Шкандрій зауважує роль і оригінальність *спіралізму* (української трансформації конструктивізму) в теоретичних розробках авангардівців, — другий акцент, що його можна виокремити в монографії. Третім акцентом є вказівка на особливий полемічний запал В. Поліщука, з яким він виступав під час літературної дискусії, критикуючи відсталі, на його думку, поетичні форми, пропагуючи стиль, адекватний новій добі. Однак, як і О. Ільницький, канадський науковець показує фіаско авангардних потуг В. Поліщука на українському ґрунті і концентрує власний наратив довкола невдалих спроб формування національного варіанту конструктивізму.

Достоїнною уваги можна вважати текстологічну розвідку Я. Цимбал під назвою «"Хай живе прилюдний поцілунок в голу грудь!": проблеми видання та коментування приватних документів інтимного характеру», вміщену в журналі «Спадщина». Авторка показує важливість видання архівних матеріалів, зокрема приватних документів письменників, наголошуючи на необхідності якомога повніше представляти їх читачеві. Постать В. Поліщука, як одного з чільних представників авангардизму в Україні, чиї особисті записи побачили світ лише наприкінці 1990-х років, також потрапляє в об'єктив дослідниці. Поза іншим, оприлюдненим фактологічним матеріалом, що має безперечну цінність як потенційне інтерпретаційне поле, у статті розшифровується один із псевдонімів письменника (Міше-Нама), а також відкриваються деякі факти його інтимної біографії. Прикметно, що Я. Цимбал апелює до опублікованої З. Суходубом книжки документів «Блажен, хто може горіти...», звертаючи увагу на вибірковість коментування, неповноту оприлюднених архівних матеріалів та наявність купюр, зроблених упорядником. Як вважає дослідниця, свідоме редагування письменницьких документів приватного характеру призводить до нової міфологізації — коли один міф завдяки змінам суспільно-ідеологічних тенденцій та індивідуальним інтенціям коментаторів, упорядників, редакторів поступово замінюється іншим міфом про письменника. У такій ситуації, «внаслідок старанного розвінчування міфу про Поліщука як еротомана й порнографу сформувався міф про Поліщука як про ідеологічно правильного поета, співця революції: то більшовицької, то національної...» [14, с. 74]. У статті авторка також порушує питання про феномен біографії авангардного митця, вважаючи, що повернення в публічний простір вилучених радянською цензурою приватних документів матиме велике значення в сучасних дослідженнях. Адже відомо, з яким пієтетом та ентузіазмом авангардисти створювали собі імідж, домагаючись оригінальності, епатуючи публіку. Образ (внутрішній і зовнішній), як зазначає Я. Цимбал, часто важив більше за тексти для представників авангардизму, у яких «життя і творчість часто переплітаються, зливаються в один суцільний процес — реальності і творчості, що їх іноді не можливо навіть розмежувати» [14, с. 69].

У 2013 році вийшла книга Р. Мельниківа «Літературні 1920-ті», де акцентовано на все ще недостатній увазі до творчості В. Поліщука, попри те, що вже «майже півстоліття після реабілітації це ім'я перебуває в літературознавчому обігу» [7, с. 107]. Зрозуміло, такий стан рецепції склався, по-перше, через те, що письменник був репресований, а деякі його твори були вилучені з бібліотек і сьогодні збереглись лише частково в архівах. По-друге, до цього також спричинилися поодинокі видання творчості поета за радянських часів.

Перше максимально повне зібрання творів В. Поліщука побачило світ 2014 року. У плані рецепції творчості письменника цікавою є передмова, вміщена у книзі, під назвою «Асиметрія і плоть у художньому світі Валер'яна Поліщука». Упорядник, дослідниця творчості письменника, О. Омельчук, свідомо ставить акценти на «старих» аспектах авангардного дискурсу митця, але реактуалізуючи їх та переосмислюючи. Передмова стає не просто коментарем до Поліщуківих творів, а вступає у діалог із ними. Відбувається взаємодоповнення двох дискурсів: сучасного інтерпретаційного та авангардного художнього. Попри накреслення схематичності «Тіло — Організм — Плоть», передмова не хибує на закритість, не є замкнутою структурою, обмеженою цими трьома топосами, навколо яких міг би вибудовуватись дослідницький нарратив. Натомість є взаємна смислова, тематична та ідейна кореспонденція двох дискурсів, яка увиразнюється навіть інтонуванням. Текст упорядниці постійно дає говорити поетові. Їхня відділеність у часі не відмежовує, а навпаки — створює певний герменевтичний простір, необхідний для повноцінного і тривалого діалогу.

Говорячи про літературну долю, яка дуже хвилювала письменника, і про людське плотське єство, яке стає домінуючим об'єктом творчості В. Поліщука, О. Омельчук висновує: «І перше, і друге стає предметом постійного аналізу, тривоги, пієтету — стає письмом» [9, с. 6]. Справді, ієрофанний¹ характер фізіології людини письменник намагається легітимізувати, висловлюючи часом відверто брутальні думки та незвичні ідеї.

Можна сказати, що ці ж силові точки — аналіз, тривога, пієтет — важливі і визначають письмо і в цій передмові.

Аналіз текстів, на яких авторка вибудовує свій діалог з Поліщуком, постійне звертання до першоджерела, толерація авторського мовлення не лише як ілюстрації. Імплицитна *тривожність*, що час до часу проступає серед рядків «Асиметрії і плоти...» несподіваними розлогими синонімічними рядами чи вигинається авангардною стилістикою і синтактикою 1920-30 років минулого віку; *тривожність*, що стає піклуванням про текст (Поліщуківий і свій). *Пієтет* до можливостей письма, потенційних можливостей авангардного тексту; постмодерний сентимент у читанні, що стає письмом; вправність та уважність у писанні, що стає читанням. Це створює ефект органічності такої передмови. Більш того, використовуючи запропоновану О. Омельчук модальність соматичного, можна діагностувати наявність певного смислового «симультанного кросинговеру» обох дискурсів — коли читання текстів Поліщука ставить за необхідність і можливість повернення до передмови й, відповідно, навпаки.

Коротко зреферувавши найбільш відомі сучасні дослідження, що стосуються прочитання та інтерпретації творчості В. Поліщука, можна сказати про два спалахи дослідницької активності у рецепції письменника.

Перший — припадає на кінець 1980-х років. Тогочасне зацікавлення «незручним» автором пов'язане насамперед із процесом ідеологічної секуляризації української (тоді ще радянської) гуманітаристики, академічного літературознавства. Іншим чинником можна назвати зародження ініціативи локальних інтелектуальних осередків — процес, що когерентний децентрації літературного поля, пов'язаної зі зниженням ролі центрів культурного життя (столиць), які мали стійкі асоціації з імперським культурним дискурсом.

Другий спалах активної рецепції припадає на початок ХХІ століття. Його можна діагностувати як закономірний розвиток українського літературознавства, що дедалі впевненіше опановує нові методології й опрацьовує проблемні місця власної історії. А також — у ситуації методологічного плюралізму — намагається створювати нові моделі історії літератури.

Можна сказати, що сучасний період рецепції творчості В. Поліщука позначений загальним зростанням дослідницького інтересу до модерного, зокрема, авангардного дискурсу української літератури. З кінця 80-х років минулого століття формується корпус праць, автори яких повертають незаслужено забуте ім'я В. Поліщука в активний літературознавчий обіг. Інтерпретації та публікації текстів цього автора сприяють розширенню читацького горизонту, тим часом як спеціалізовані літературознавчі роботи спрямовуються на перепрочитання раніше ігнорованих аспектів його творчості. Симптоматичними для нинішнього періоду можна назвати

¹ Термін введений М. Еліаде на позначення «чогось священного, що постає перед нами».

і зацікавлення теоретичними напрацюваннями письменника, його візіями культури, мистецтва, поезії. Все це дає змогу діагностувати початок повноформатної рецепції творчості В. Поліщука.

Якщо використати термін, популяризований школою рецептивної естетики, — «горизонт сподівань», то можна стверджувати, що розширення рецептивного поля творчості В. Поліщука є закономірним. Адже увага до певного автора, особливо досі маргінального, є сигналом про те, що з'являється потреба глибшого і різнобічнішого прочитання набутку такого письменника. Зіставлення горизонту сподівань автора із горизонтом сподівань реципієнта визначає, як відомо, міру присутності автора і його творів у культурній епосі. Якщо горизонти сподівань автора і читача збігаються — автор стає нецікавим і непопулярним, якщо ж навпаки (повністю розходяться) — автор залишається незрозумілим. Найбільш плідним є варіант часткового збігу горизонту очікувань автора і читача. Саме таку ситуацію спостерігаємо в сучасній рецепції творчості В. Поліщука, що свідчить про появу нових суспільних і гуманітарних викликів нашого часу.

Література:

1. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Монографія. Видання друге, доповнене і перероблене / Анна Біла. — К. : Смолоскип, 2006. — 464 с.
2. Ільницький О. Український футуризм (1914-1930) / [пер. з англ. Рая Тхорук]. — Львів : Літопис, 2003. — 456 с.
3. Історія української літератури ХХ століття: у 2 кн. : 1910-1930-ті роки : Навч. посібник / за ред. В. Г. Дончика. — Кн. 1. — К. : Либідь, 1993. — 784 с.
4. Ковалів Ю. Валер'ян Поліщук та проблема авангардизму в українській літературі / Ю. Ковалів // Радянське літературознавство. — 1987. — № 10. — С. 22–32.
5. Крикуненко В. Філософ з головою хлопчика: (За маловідомого сторінками творчої спадщини Валер'яна Поліщука). До 100-річчя від дня народження поета. — М. : Видавничий центр БУЛ, 1997. — 64 с.
6. Літературний процес на Україні 20–30-х років і творчість В. Поліщука: тези доповідей і повідомлень республіканських літературних читань (Рівне, 2 жовтня 1987 року) / ред. колегія Галич О. А. та інші. — Рівне: Рівненський державний педагогічний інститут ім. Д. З. Мануїльського, 1987. — 68 с.
7. Мельників Р. Літературні 1920-ті. Постаті (Нариси, образки, етюди) / Ростислав Мельників. — Харків : Майдан, 2013. — 256 с.
8. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст. : Україна і Польща / Володимир Моренець. — К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. — 327 с.
9. Омельчук О. Асиметрія і плоть // Валер'ян Поліщук. Вибрані твори / [упор. Олеся Омельчук]. — К. : Смолоскип, 2014. — 680 с.
10. Поліщук В. «Блажен, хто може горіти...»: Автобіографія, щоденники, листи / [упор., передм. і прим. Зіновія Суходуба]. — Рівне : Азалія, 1997. — 130 с.
11. Поліщук В. Вибране / [упоряд., передм. З. Суходуба]. — К. : Дніпро, 1987. — 317 с.
12. Поліщук В. Коли жити — гордо жити! : Літературна спадщина; Спогади про Валер'яна Поліщука; У вінок поету / [упоряд. З. Суходуб]. — Рівне : Азалія, 1997. — 179 с.
13. Хархун В. Рецепція комунізму й сучасний український проект / В. Хархун / Схід-Захід : Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14 : Спец. вид. : Історична пам'ять і тоталітаризм : досвід Центрально-Східної Європи. — Харків : ТОВ «НТМТ», 2009. — 428 с.
14. Цимбал Я. «Хай живе прилюдний поцілунок в голу грудь!»: проблеми видання та коментування приватних документів інтимного характеру / Ярина Цимбал // Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. — К. : Laugus, 2011. — Том 6. — 502 с. — С. 65–87.
15. Шкандрій М. Модерністи, марксистки і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років / [пер. з англ. М. Климчук]. — К. : Ніка-Центр, 2006 — 384 с.

Current Reception of the Works by Valerian Polishchuk

The article deals with the current reception of the works by a Ukrainian avant-garde poet Valerian Polishchuk. It reveals that scholars are trying to consider his texts and biography from the contextual (avant-garde) point of view.